

5778

Torah from Around the World

*In de handen van vele volkeren is het Woord van God een **boek** geworden; in het leven van Israël is het altijd een **stem** gebleven, een Tora in het hart. (Jesaja 51:7)*

Abraham Joshua Heschel, God in Search of Man:

*A Philosophy of Judaism
(vert. CK)*

Sjabbat 7 september 2017 / 17 Tisjri 5778, Sjabbat Chol HaMoëd Soekot, 1ste sefer:
Dewariem/Deuteronomium 8:1 - 9:5; 2de sefer: Dewariem/Deuteronomium 16:13 - 17

Tanach blz. 367 - 369; blz. 385
Haftara: 1 Melachiem 8:22 - 43
Tanach blz. 689 - 691;

Commentaar: rabbijn Mari Chernow, senior rabbijn van de gemeente Temple Chai, Phoenix, Arizona, Verenigde Staten.

vertaler: Channa Kistemaker

[Het Engelse origineel](#)

Hakol havel - alles is adem

*Wat er was, zal er altijd weer zijn,
wat er is gedaan, zal altijd weer
worden gedaan. (Kohélet/Prediker 1:9)*

Dus eet je brood met vreugde, drink met een vrolijk hart je wijn. God ziet alles wat je doet allang met welbehagen aan. Draag altijd vrolijke kleren, kies een feestelijke geur. Geniet van het leven met degene die je bemint. Geniet op alle dagen van je leven, die God je heeft gegeven. Het bestaan is leeg en vluchtig en je zwoegt en zwoegt onder de zon, dus geniet op elke dag. Het is het loon dat God je heeft gegeven. Doe wat je hand te doen vindt. Doe het met volle inzet . . . (Kohélet/Prediker 9:7-10)

Een cartoon in *The New Yorker* laat een man en een vrouw zien die samen aan tafel zitten. „Schat,” zegt de man, „waarschuw me even als ik een keer iets nieuws zeg.” Op een andere cartoon is een vergelijkbaar stel getekend dat vakantiefolders zit door te bladeren. De vrouw vraagt: „En, waar wil je je dit jaar zorgen zitten maken dat we teveel geld uitgeven?”

Een oud gezegde luidt: Altijd iets anders, zelden iets nieuws. Wij blijven hangen in oude patronen. We draaien telkens weer hetzelfde drama af. We herhalen oude gedragswijzen en belanden telkens opnieuw in dezelfde worstelingen.

Het boek Kohélet/Prediker, dat we tijdens Soekot lezen, is een commentaar op dit verschijnsel: „Welk voordeel heeft de mens van alles wat hij heeft verworven, al zijn moeizaam gezwoeg onder de zon? Generaties gaan, generaties komen. (...) Alle rivieren stromen naar de zee, toch raakt de zee niet vol. (...) Alles is vermoeiend, zozeer dat er geen woorden voor te vinden zijn. (...) Wat er was, zal er altijd weer zijn, wat er is gedaan, zal altijd weer worden gedaan. Er is niets nieuws onder de zon” (Kohélet 1:3-9). Kortom, alles wat wij doen is al eens gedaan en zal opnieuw gedaan worden. Er zijn krachten in het universum, veel groter dan wij, en er is niets wat wij kunnen doen om de ritmes van onze planeet te veranderen.

Ga eens na wat een energie, moeite en geld wij steken in pogingen om de effecten van de tijd tegen te gaan. In zijn boek *Einstein's Dreams* (uitg. Knopf Publishing Group, New York, 2004) laat Alan Lightman ons een voorstelling maken van alternatieve belevingen van tijd; van werelden waarin de tijd een andere loop heeft. In één van die scenario's verloopt de tijd langzamer naarmate je je verder van het middelpunt van de aarde verwijderd. Mensen bouwen hun huizen op bergen en op hoge palen, in de hoop dat ze zo het meeste voordeel van de tragere tijd krijgen en zo langzaam mogelijk oud worden. Ze proberen zo min mogelijk op laag gelegen terrein te komen, want „met iedere stap omlaag vervliegt de tijd een klein beetje sneller”. (blz.30) Met al dat gedoe en het isolement, het gereken en gepieker, worden de mensen natuurlijk juist oud voordat ze het zijn.

In een ander hoofdstuk leven de mensen altijd door. Dan blijkt echter dat eeuwig leven onvoorziene gevolgen heeft. Bijvoorbeeld: „grootouders sterven nooit, overgrootouders ook niet, oudooms, oudtantes, betoveroudtantes en zo maar door, generaties terug”. (blz. 119) Aan de ene kant denken we misschien ‘Wat een kadoetje!’, maar aan de andere kant is het onder dergelijke omstandigheden voor kinderen onmogelijk om ooit uit de schaduw van hun ouders te stappen. Lightman legt uit: „Wanneer een man een bedrijf opzet, voelt hij zich gedwongen alles eindeloos met zijn ouders en grootouders en overgrootouders door te praten. (...) En wanneer een dochter advies wil inwinnen bij haar moeder, kan dat nooit zonder inmenging. Haar moeder moet eerst haar eigen moeder raadplegen en die weer háár moeder en zo tot in

het oneindige. Terwijl zonen en dochters zelf geen besluiten kunnen nemen, kunnen ze ook niet op hun ouders terugvallen voor een vertrouwelijk advies. (...) Dat is de prijs van onsterfelijkheid. Niemand is heel, niemand is vrij.” (blz. 120-121)

De moeilijkheid met die imaginaire wereld is niet alleen dat er teveel mensen zijn om te raadplegen, maar ook dat het advies anders zal zijn, minder diepgaand. Het is namelijk zo dat de wijsheid die met de jaren komt, voortkomt uit ons besef van de eindigheid van het leven. Met andere woorden, we kunnen de tijd niet voor de gek houden. Mensen die proberen de tijd onder controle te krijgen, zoals in *Einstein's Dreams*, vinden die gedachte misschien erg deprimerend. Voor alle anderen kan het juist buitengewoon bevrijdend zijn.

Kohelet leert ons het natuurlijke ritme van het leven te aanvaarden. Er is „een tijd om te baren, een tijd om te sterven, een tijd om te zaaien en een tijd om te oogsten”, (Kohelet 3:2) enzovoort. Met geen mogelijkheid kunnen we het één in het ander veranderen. De tijd verstrijkt, of we dat goed vinden of niet.

Als we dat bedenken, kunnen we Kohelet zien als een bron van inspiratie en bevrijding. Het thema van Kohelet is *haveel havaliem, amar Kohelet, haveel havaliem hakol havel* (Kohelet 1:2), wat doorgaans wordt vertaald met „Ijdelheid der ijdelheden, alles is ijdelheid”, of „alles is vergeefs”, of „alles is absurd”. Als het erop aan komt, zo heb ik geleerd in een cursus van dr. Tamara Eskenazi, zijn woorden als ‘ijdelheid’, ‘vergeefsheid’ en ‘absurditeit’ allemaal interpretaties die een zekere vooringenomenheid bij de vertaler verraden. Letterlijk betekent *hevel* ‘damp’ of ‘mist’. Het is een mengsel van water en lucht, de basis van ons leven. *Haveel havaliem, hakol havel*, „Adem, adem, alles is adem.” Deze gevolgtrekking voert ons terug naar de centrale positie en de almacht van God. Toen God de eerste mensen schiep, waren lichaam en hersenen slechts een begin. Wij kwamen pas tot leven, toen God de *nisjmat chaim* in onze neusgaten blies – ‘de goddelijke ziel’, onze levensadem. Die maakt dat wij leven. *Hakol havel*, ‘alles is adem’. Adem komt en gaat elk moment, maar dat maakt haar niet onbeduidend. Integendeel, elke ademtocht is van belang.

Kohelet moedigt ons aan ons te richten op zaken waar wij greep op hebben, zonder wakker te liggen van wat buiten onze macht ligt. Het is niet aan ons om te proberen het ritme van de zeeën en de sterren te veranderen. Het is niet aan ons om te proberen de bron van eeuwige jeugd te vinden. Het is niet aan ons om op zoek te gaan naar het magische inzicht dat de hele mensheid zal redden en om een leven zonder strijd op aarde te brengen. In plaats daarvan kunnen wij leven in het hier en nu, en iedere ademtocht betekenisvol maken. Kohelet zegt: „Dus eet je brood met vreugde, drink met een vrolijk hart je wijn. God ziet alles wat je doet allang met welbehagen aan. Draag altijd vrolijke kleren, kies een feestelijke geur. Geniet van het leven met degene die je bemint. Geniet op alle dagen van je leven, die God je heeft gegeven. Het bestaan is leeg en vluchtig en je zwoegt en zwoegt onder de zon, dus geniet op elke dag. Het is het loon dat God je heeft gegeven. Doe wat je hand te doen vindt. Doe het met volle inzet (...).” (Kohelet 9:7-10) Met andere woorden, *leef*, in elk moment dat God je geeft onder de zon.

Laten we, ook op dagen dat we met elkaar aan tafel zitten en niets nieuws te zeggen hebben, leren het natuurlijke ritme van het leven te omarmen en ervan te genieten. Laten we alle levensfasen koesteren, zelfs als de tijd voor onze ogen vervliegt. Laten we Kohelet lezen als een boek over vrijheid, en er onze persoonlijke bevrijding in vinden. Laten we diep inademen, in het besef dat *haveel havaliem, hakol havel*.

